

In takomst foar elkenien.

PvdA Achtkarspelen
Verkiezingsprogramma 2022-2026

Programmacommissie

Bram Sikkema
Hink Speulman
Aafke Postma

Vastgesteld door de ledenvergadering op 11 december 2021

Meer informatie?

 <https://achtkarspelen.pvda.nl/>

Volg ons ook op

 <https://twitter.com/pvda8karspelen>

 <https://www.facebook.com/PvdA8K>

 <https://www.instagram.com/pvda8k/>

 Partij van de Arbeid Achtkarspelen

Inhoud

In takomst foar elkenien.....	4
Basisverklaring	5
1. Groene paragraaf.....	6
1.1 Duurzaamheid (programma 7)	6
1.2 Volkshuisvesting (programma 8)	8
1.3 Economie (programma 3)	10
1.4 Natuur, landbouw en landschap (programma 3,5,7)	12
1.5 Infrastructuur (programma 2)	13
1.6 Water en bodem (programma 2)	15
2. Sociale paragraaf.....	17
2.1 Werk, waardering en perspectief (programma 6)	17
2.2 Onderwijs (programma 4)	19
2.3 Sociale zekerheid (programma 6)	22
2.4 Maatschappelijke ondersteuning (programma 6)	23
2.5 Armoede en schulden (programma 6)	25
2.6 Jeugd en jongeren (programma 6)	27
2.7 Ouderen (programma 6)	28
2.8 Sport (programma 5)	29
2.9 Cultuur, kunst en creativiteit (programma 5)	31
2.10 Inclusie, emancipatie en integratie (programma 6)	33
3. Een nieuwe overheid.....	35
3.1 Betrouwbare overheid (programma 0)	35
3.2 Lokale democratie en samenwerking (programma 0)	36
3.3 Financiën (programma 0)	38
3.4 Veiligheid (programma 1)	39
Bijlagen.....	40
i. De positie en rol van de gemeente (programma 0)	40
ii. Burgerparticipatie en zeggenschap (programma 0)	41

In toekomst foar elkenien

De Partij van de Arbeid wil zich inzetten voor een sociaal Achtkarspelen. Een gemeente waar we de dingen samen doen. Dat doen we al en daar gaan we mee door. Ook na de verkiezingen op 16 maart 2022.

Dit programma is gemaakt samen met maatschappelijke organisaties en de leden. Nadat we gesprekken met maatschappelijke organisaties hebben gevoerd hebben we de standpunten voorgelegd aan de leden. De leden hebben een waardevolle bijdrage geleverd door met tekstwijzigingen nog beter te verwoorden wat de standpunten van de PvdA in Achtkarspelen zijn.

Daarmee is dit een verkiezingsprogramma van de PvdA in Achtkarspelen voor de inwoners van Achtkarspelen geworden.

Als lokale afdeling van een landelijke partij weten we maar al te goed dat wat er in onze gemeente speelt voor een belangrijk deel wordt beïnvloed door wat buiten de gemeentegrenzen gebeurt en besloten. Daarom gebruiken we onze organisatie om via 'onze mensen in Den Haag' de landelijke politiek bewust te maken van wat hier speelt en wat de inwoners van Achtkarspelen nodig hebben.

Ondanks dat dit een lijvig ¹document is, is het natuurlijk nog steeds niet compleet. Als het nodig is vallen we terug op de sociaaldemocratische waarden waarvoor de PvdA staat en onze basisverklaring die in dit programma is opgenomen.

Wát onze keuzes zijn leest u in ons verkiezingsprogramma. De belangrijkste thema's zijn wat ons betreft: voldoende betaalbare woningen, ondersteuning en liefdevolle zorg, perspectief voor onze jongeren, een zeker bestaan, duurzame toekomst en behoud van wat onze gemeente bijzonder maakt!

Op 11 december 2021 heeft de ledenvergadering dit programma vastgesteld. De kandidaten van de PvdA gaan graag voor en ná de verkiezingen met u in gesprek over onze standpunten!

Hink Speulman, lijsttrekker PvdA Achtkarspelen

Aafke Postma, voorzitter PvdA Achtkarspelen

---

¹ Een verkorte versie van ons verkiezingsprogramma over de belangrijkste thema's vindt u op onze website www.achtkarspelen.pvda.nl onder 'Standpunten'.

Basisverklaring

De Partij van de Arbeid in Achtkarspelen wil politiek bedrijven vanuit de beginselen van de sociaaldemocratie. Dit betekent dat we langs democratische weg werken aan een eerlijker en fatsoenlijker lokale samenleving, waarin:

- respectvol met elkaar wordt omgegaan op basis van onderlinge betrokkenheid en solidariteit;
- aandacht is voor en invulling wordt gegeven aan maatschappelijke emancipatie en participatie van groepen en individuen;
- voldoende geschikt en zinvol werk en passende en betaalbare huisvesting beschikbaar is voor iedereen;
- de mens en de menselijke waardigheid centraal staan en iedereen perspectief wordt geboden;
- een sluitend netwerk van sociale zekerheid voor iedere inwoner van Nederland beschikbaar is en waarin bestaanszekerheid en volwaardige deelname aan de maatschappij zijn gegarandeerd.
- respect en zorg voor de natuur, biodiversiteit en het landschap vanzelfsprekend zijn;
- ruimte is voor creativiteit en 'out of the box'-denken, om mede zó antwoorden te vinden op de grote uitdagingen die voor ons liggen.

Als politieke organisatie kunnen we bogen op een rijke historie. Dit maakt ons schatplichtig aan de generaties die ons zijn voorgegaan en die steeds pal stonden voor de realisering van hun idealen en van de sociaaldemocratische waarden.

Op ónze beurt – en met inachtneming van de vraagstukken die nu actueel zijn – streven wij niet alleen naar een eerlijker, fatsoenlijker en solidaire samenleving. Nadrukkelijk willen wij aan onze kinderen en de generaties die ná hen komen een wereld doorgeven die hen een eerlijke en blijvende kans biedt op zelfontplooiing en geluk.

1. Groene paragraaf

1.1 Duurzaamheid (programma 7)

Duurzame ontwikkeling is de ontwikkeling die tegemoetkomt aan de levensbehoeften van de huidige generatie, zonder die van de toekomstige generaties tekort te doen. Het gaat hierbij om economische, sociale en leefomgevingsbehoeften.

Wij koppelen duurzaamheid aan de zeventien concrete duurzame ontwikkelingsdoelen – Sustainable Development Goals (SDG's) – die in 2015 door de Verenigde Naties zijn vastgesteld. De SDG's zijn een mondiaal kompas voor uitdagingen als armoede, onderwijs en de klimaatcrisis. Zij moeten tot gevolg hebben dat de wereld in 2030 een betere plek is geworden.

Duurzame ontwikkeling vormt de rode draad in dit verkiezingsprogramma, omdat het direct in verband staat met de kernwaarden van de Partij van de Arbeid:

- Bestaanszekerheid
- Vrijheid
- Gelijkwaardigheid
- Solidariteit
- Duurzaamheid

Onze vijftien belangrijkste uitgangspunten en ambities:

1. Het bevorderen van de duurzaamheid betekent investeren in bestaanszekerheid.
2. We streven naar een realistische energietransitie: de overgang van energie uit fossiele brandstoffen naar volledig duurzame (groene) energie.
3. Wij zetten daarbij in op all-electric, maar sluiten andere duurzame energiedragers die in de actuele behoefte kunnen voorzien niet uit. Problemen bij de netbeheerders (regionaal: Liander en landelijk hoogspanningsnetwerk: TenneT) zorgen immers vooralsnog voor vertraging in het realiseren van ambities en doelen.
4. Een snelle en voor iedereen realiseerbare warmtetransitie, door:
  - a. verlaging van de energiebehoefte door optimalisering van de isolatie van woningen en gebouwen;
  - b. het gebruik van duurzame bronnen voor de energiebehoefte, onder andere door zelf-opwekking.
5. Kosten en opbrengsten van de verduurzaming worden eerlijk verdeeld.
6. Iedereen moet van de verduurzaming kunnen profiteren. We willen de ongelijkheid en tweedeling in de samenleving ook in dit opzicht tegengaan.
7. Waar mogelijk wordt energie lokaal en duurzaam opgewekt, waarbij geen (kostbare) landbouwgrond wordt gebruikt en goede landschappelijke inpassing wordt nagestreefd.
8. De verduurzaming moet via democratische processen plaatsvinden, waarbij het zeggenschap over de nieuwe energiebronnen een belangrijk aandachtspunt is.

9. Lokale energiecoöperaties en daarbij vergelijkbare collectieve samenwerkingsverbanden vormen een belangrijk instrument om het opwekken van de benodigde energie tot een lokale nutsvoorziening te maken, met zeggenschap voor de lokale gemeenschap.
10. Voor het creëren van gezonde en een duurzame leefomgeving is groen in de buitenruimte essentieel. Groen in de buitenruimte speelt een belangrijk rol als het gaat om:
  - het creëren van een prettige leefomgeving die ook ruimte biedt voor recreatie en ontmoeting,
  - het verbeteren van biodiversiteit,
  - aanpassing aan het veranderende klimaat (onder andere vertraagde hemelwaterafvoer, voorkomen hittestress en CO₂ opname).
11. Bedrijventerreinen worden ‘vergroend’ met het oog op het vergroten van de biodiversiteit.
12. Verduurzaming van de lokale economische activiteit wordt onder andere bereikt door het verminderen van de energievraag, het gebruik van duurzame energie, hergebruik van grondstoffen en duurzame mobiliteit.
13. Met het oog op duurzame mobiliteit wordt de plaatsing van voldoende elektrische oplaadpunten voor diverse elektrische vervoermiddelen en wordt ruimte geboden aan deelauto's en andere vormen van duurzame mobiliteit.
14. Duurzame consumptie wordt bevorderd, initiatieven die de duurzaamheid worden gestimuleerd en verspilling van voedsel en reststromen wordt zoveel mogelijk tegengegaan.
15. Achtkarspelen blijft Fairtrade Gemeente.

Duurzame consumptie wordt bevorderd (stockfoto)

1.2 Volkshuisvesting (programma 8)

Een goede, betaalbare woning – waar je je veilig en thuis voelt in een leefbare omgeving – is een voorwaarde om mee te kunnen doen in onze samenleving en om je te kunnen ontwikkelen. Het is niet voor niets dat het recht op huisvesting in de Grondwet is geregeld en dat volgens de Verenigde Naties een goede en veilige woning een mensenrecht is.

Helaas is een betaalbare en geschikte woning niet voor iedereen vanzelfsprekend. De volkshuisvesting in Nederland verkeert op dit moment in een crisis. Zowel voor jongeren als voor senioren zijn er onvoldoende geschikte woningen. Steeds meer jongeren blijven noodgedwongen langer bij hun ouders wonen. Steeds meer mensen raken ongewild dakloos. Er zijn te weinig woningen waarin senioren onbezorgd oud kunnen worden.

De gemeente moet ervoor zorgen dat er voldoende geschikte woningen zijn. Wij vinden dat de gemeente Achtkarspelen méér regie moet nemen op de realisatie van woningen en de beschikbaarheid van woningen voor mensen die een sociale en economische binding met onze gemeente hebben. Tegelijkertijd moeten we rekening houden met de veranderende samenstelling van de bevolking. Naast meer senioren zijn dat ook meer kleinere huishoudens en – op termijn – minder huishoudens. Het woningaanbod moet aantrekkelijk zijn en blijven door een goede kwaliteit en door aan te sluiten op de wensen van inwoners. Dat vraagt om uitgebalanceerde visie op nieuwbouw en op de aanpak van de bestaande woningvoorraad. Bovendien moet de leefomgeving in dorpen en buurten aantrekkelijk zijn en blijven voor de inwoners. Bewoners en hun vertegenwoordigers (zoals de Verenigingen voor Plaatselijk Belang, huurdersorganisaties en anderen) moeten worden betrokken bij de visievorming op het wonen in hun dorp.

Onze vijftien belangrijkste uitgangspunten en ambities:

1. Initiatieven uit dorpen worden omarmd, gestimuleerd en gefaciliteerd.
2. Ook in kleine kernen moet kunnen worden gebouwd als er daaraan behoefte is.
3. Voor elke corporatiewoning die wordt gesloopt moet de corporatie een nieuwe woning terug kunnen bouwen.
4. Bewoners worden in een vroeg stadium betrokken bij de warmtevisie(s) voor de wijk waarin zij wonen.
5. Collectief particulier opdrachtgeverschap, wooncoöperaties en vormen van levensloopbestendig wonen willen we faciliteren en stimuleren.
6. We brengen in kaart welke leegstaande (gemeentelijke) gebouwen geschikt zijn voor flexibele en permanente woonvormen en we maken herbestemming hiervan mogelijk.
7. We zorgen ervoor dat senioren kunnen verhuizen naar voor hen geschikte woningen dichtbij voorzieningen en hun sociale netwerk.
8. We zorgen voor geschikte financieringsmogelijkheden voor woningeigenaren om hun woning te verduurzamen of geschikt te maken om langer zelfstandig te wonen.
9. We voeren samen met de provincie en corporaties lobby bij het Rijk om de verhuurdersheffing af te schaffen.

10. Met corporaties en huurdersorganisaties maken we de afspraak dat ook woningzoekenden met een hoger inkomen worden gehuisvest. Dit zorgt voor gemengde wijken en voorkomt dat woningzoekenden die niet op de koopmarkt terecht kunnen afhankelijk worden van te dure particuliere huurwoningen.
11. Geen ruimte voor huisjesmelkers. Een huis is bedoeld om te wonen, niet om mee te speculeren.
12. Wij willen dat particuliere verhuurders aan dezelfde eisen voldoen als corporaties en verlangen ook van hen goed verhuurderschap. De gemeente moet ervoor zorgen dat aan de voorwaarden wordt voldaan en dat er wordt gehandhaafd. Als het nodig leggen we dit vast in een huisvestingsverordening.
13. We willen gemengde buurten en wijken met betaalbare woningen voor verschillende doelgroepen. Als het nodig is regelen we dat in een doelgroepenverordening. Corporaties betalen sociale prijzen voor de kavels die bestemd zijn voor het bouwen van sociale huurwoningen.
14. De gemeente zorgt ervoor dat de bestemmingsplannen op orde zijn en dat woningbouwprojecten die worden opgenomen in de bouwprogrammering binnen afzienbare termijn worden gerealiseerd. Woningbouwlocaties waar geen concrete plannen voor zijn worden geschrapt. Jaarlijks wordt aan de gemeenteraad gerapporteerd wat de voortgang is van het woningbouwprogramma.
15. De gemeente heeft in kaart gebracht welke locaties geschikt zijn voor nieuwbouw en hergebruik en maakt een visie op de wijze waarop woningbouw op kwalitatief optimale wijze kan worden ingepast binnen en buiten de bebouwde kom.

Ook in kleine kernen moet kunnen worden gebouwd als daaraan behoefte is.

1.3 Economie (programma 3)

De economie vormt de motor van de samenleving. Economische gezondheid of economische groei zijn echter geen doel op zich: de economie hoort steeds ten dienste te staan van de samenleving. Er is een directe relatie tussen economische activiteit en de invloed daarvan op de samenleving, milieu en natuur. Economisch beleid moet daarom integraal zijn, en alle gerelateerde onderwerpen omvatten.

Een gezonde economie zorgt voor volop werkgelegenheid met banen op verschillende beroepsniveaus en voor zodanige inkomsten uit arbeid dat iedereen zich daarmee kan verzekeren van bestaanszekerheid en perspectief. Een gezonde economie begint met de bestaande bedrijven en ondernemende inwoners die voor de noodzakelijke continuïteit en vernieuwing zorgen. Vooral het MKB speelt in onze gemeente een belangrijke rol. Daarom ondersteunt de gemeente hen waar nodig.

Daarnaast moet de gemeente voortdurend investeren in een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor bedrijven, in een goede sociale en fysieke infrastructuur, in een digitale bereikbaarheid die bij de tijd is en goede opleidingen die aansluiten bij de arbeidsmarkt. De gemeente speelt zo, samen met kennisinstellingen en het bedrijfsleven, een belangrijke rol in de versterking van de economische vitaliteit in de eigen gemeente en – door samenwerking met andere gemeenten en overheden – in de regio.

De Partij van de Arbeid in Achtkarspelen kiest voor een schone, duurzame en eerlijke economie. Wij zetten daarom in op verduurzaming, onder andere door gebruik van duurzame energie, hergebruik van grondstoffen en duurzame mobiliteit. Bedrijven die voor de gemeente werken worden getoetst op naleving van de arbeidsomstandigheden en arbeidsvoorwaarden.

Onze zeven belangrijkste uitgangspunten en ambities:

1. Zoveel mogelijk geschikte daken worden van zonnepanelen voorzien. Er wordt ruimhartig medewerking verleend aan het plaatsen van (kleine) windmolens daar waar dit mogelijk is en aan het realiseren van laadpunten voor elektrische voertuigen in de openbare ruimte, ook buiten de dorpskernen en in kleine dorpen.
2. Met betrekking tot de verduurzaming van de productie, distributie en consumptie van goederen en diensten en – uiteindelijk – een circulaire economie vervult de gemeente een voorbeeldfunctie. Ook zorgt zij samen met het bedrijfsleven, kennisinstellingen en andere overheden voor voorlichting en kennisdeling.
3. De verduurzaming van productie- en distributieprocessen vormt een uitdaging, maar biedt ook kansen. De gemeente denkt actief mee met ondernemers en kennisinstellingen en biedt innovatie en proefprojecten een platform, bijvoorbeeld door inspiratiesessies.
4. Wij streven naar vergroting van de diversiteit in het banenaanbod, zodat meer verschillende beroepsniveaus beschikbaar komen, waardoor het onder andere voor meer MBO-, HBO- en WO-opgeleide jongeren makkelijker wordt om in onze gemeente of in de regio werk te vinden en een toekomst op te bouwen. De gemeente

- houdt nauw contact met het bedrijfsleven en ontwikkelingen worden vanuit een proactieve houding gestimuleerd en gefaciliteerd.
5. De Noardlike Fryske Wâlden vormen een eeuwenoud en hoogst aantrekkelijk cultuurlandschap, waarin het uitstekend wonen en recreëren is. Dit voor de regio kenmerkende landschap, met zijn elzensingels, 'dykswâlen', pingo's en poelen mag niet worden aangetast. Het behoud is ook gericht op natuurontwikkeling en toeristische ontsluiting en gekoppeld aan bewustwording en natuureducatie.
  6. Landschaps- en natuurbehoud zijn onlosmakelijk verbonden met verduurzaming van de lokale economie. In het bijzonder als het gaat om het beheer en de instandhouding van het kenmerkende streeklandschap zijn de boeren in de regio onmisbaar.
  7. Vernieuwing in de agrarische sector moet ook bijdragen aan nieuwe verdienmodellen en duurzame plattelandsontwikkeling. Samen met de sector, kennisinstellingen en andere overheden werkt de gemeente daarom mee aan het ontstaan van kansrijke initiatieven, zoals differentiatie in de bedrijfsvoering, natuurinclusieve landbouw en regionale voedselketens. De gemeente biedt kansrijke initiatieven een platform, draagt bij aan kennisdeling door onder andere inspiratiesessies en werkt waar nodig en mogelijk (binnen de grenzen van haar taakstelling en bevoegdheden) mee aan de realisering van initiatieven en proefprojecten. Dit alles vanuit het gegeven dat de agrarische sector onmisbaar is voor de voedselvoorziening en de lokale economie.

Fractie en bestuur op werkbezoek bij Albert Heijn in Surhuisterveen

1.4 Natuur, landbouw en landschap (programma 3,5,7)

Ons unieke landschap is van onschatbare waarde. Het is een drager van biodiversiteit en biedt veel kansen voor verdere natuurontwikkeling. Het is ook een belangrijke factor voor de verdere ontwikkeling van economische activiteiten, zoals recreatie en toerisme.

De gemeente moet een rol spelen bij deze ontwikkelingen. Dit betekent dat wij continu het belang van ons landschap onder de aandacht brengen bij de provincie en het rijk. Wij willen ons karakteristieke landschap met houtwallen en elzensingels behouden en boeren kunnen hierbij, op het gebied van onderhoud, een belangrijke rol spelen. Voor de beperkingen die hen dit in hun bedrijfsvoering oplevert moeten zij schadeloos worden gesteld. Als dit buiten de bevoegdheden van de gemeente valt, steunen wij hen in hun lobby bij onze medeoverheden.

Onze zes belangrijkste uitgangspunten en ambities:

1. Een sluitende keten van productie en consumptie, bijvoorbeeld door de realisatie van een regionale organisatie die zorgt voor afzet en inkoop van regionale producten in de winkels van Achtkarspelen. We willen boeren en winkeliers aan elkaar verbinden om boerenproducten van hoge kwaliteit voor een fatsoenlijke prijs aan de man te brengen.
2. Naast het verzorgen van de voedselvoorziening kunnen boeren meewerken aan het onderhoud van het landschap en aan het verzorgen van educatie over landbouw, natuur en landschap. Dat laatste gebeurt al, bijvoorbeeld binnen het lesprogramma 'Takomst foar in Unyk Lânskip' (gericht op de bovenbouw van het basisonderwijs).
3. Samen met andere gemeenten in de regio kijken we hoe we ons beleid op elkaar kunnen afstemmen, zodat het kader voor de boerenorganisaties in de regio gelijk is.
4. Natuurbeheer, innovatie, omschakelen naar natuurinclusieve landbouw, enzovoort, willen wij opnemen in de ANNO-agenda.
5. Het landschap moet toegankelijk zijn voor inwoners en toeristen. Dit kan door het terugbrengen van oude wandelpaden en ommetjes in de gemeente.
6. Initiatieven die ons bewust maken van het landschap waarin wij leven worden door ons ondersteund.

1.5 Infrastructuur (programma 2)

Bij infrastructuur wordt al snel gedacht aan verkeer en vervoer. Het begrip omvat echter veel meer: het gaat om alle fysieke en sociale voorzieningen die nodig zijn om de samenleving goed te laten draaien. Verkeer en (openbaar) vervoer, (vaar)waterbeheer, kennisinfrastructuur, gezondheidszorg, sociale basis, digitale infrastructuur en ICT, en veiligheid vormen hierbij een samenhangend geheel.

Onze dertien belangrijkste uitgangspunten en ambities:

1. Een goede ontsluiting van de gemeente, waardoor veilig en efficiënt vanuit, naar en binnen Achtkarspelen kan worden gereisd.
2. De aanleg van goede (recreatieve) fiets- en wandelpaden maakt integraal onderdeel uit van een gemeentelijk plan voor de verbetering van de infrastructuur.
3. Trottoirs en (recreatieve) wandelpaden vormen binnen de bebouwde kom van onze dorpen een aaneensluitend netwerk, dat is geoptimaliseerd voor veilig gebruik door kinderen en mensen die minder goed ter been zijn en eventueel zijn aangewezen op hulpmiddelen, zoals een rollator.
4. Daar waar langzaam verkeer en snelverkeer samenkomen, worden maatregelen getroffen die de veiligheid van voetgangers, fietsers, maar ook gebruikers van bijvoorbeeld een scootmobiel garanderen.
5. In ieder dorp beschikken de inwoners over goed en duurzaam openbaar vervoer, alsmede gesubsidieerd taxivervoer.
6. Bij de aanbesteding van deze en vergelijkbare vervoersdiensten moet niet worden geselecteerd op prijs, maar op service en kwaliteit.
7. Er moet zowel richting Leeuwarden als Groningen per uur minimaal een stop van de sneltrein in Buitenpost worden gehandhaafd; indien mogelijk per half uur minimaal een stop.
8. De dorpen in onze gemeente moet goed bereikbaar zijn met het openbaar vervoer. De haltes zijn veilig en zijn lopend en per fiets goed en veilig bereikbaar. Voor rijwielen zijn er voldoende stallingen.
9. Als de Lelylijn doorgang vindt moet er vanuit het beoogde station in Drachten een goede verbinding met zowel openbaar vervoer als per auto en fiets richting Surhuisterveen en Buitenpost worden gerealiseerd.
10. De vraagstukken van vandaag en morgen vragen om méér en nieuwe kennis. Dit geldt onder andere voor overheid, onderwijs, zorg en bedrijfsleven. Voor het realiseren van een sterke kennisinfrastructuur zijn regionale kennisnetwerken onontbeerlijk. Onze gemeente bevordert daarom in regionaal verband samenwerking tussen alle betrokken partijen met als doel kennis en inzichten te delen en daarop verder te bouwen en te blijven actualiseren en verdiepen.
11. Digitale infrastructuur is de verzamelterm voor alle fysieke infrastructuur en dienstverleners die gezamenlijk digitale diensten en bedrijvigheid mogelijk maken. Voor een heel groot deel van het bedrijfsleven, overheid en de non-profit sector is de digitale infrastructuur inmiddels onmisbaar voor een normale

bedrijfsvoering. Daarom is het van groot belang dat de digitale infrastructuur helemaal bij de tijd is en ontwikkelingen niet vertraagt of tegenhoudt.

12. Door de toegenomen digitalisering en de energietransitie staat het elektriciteitsnetwerk in Fryslân en ook in onze gemeente onder zware druk. De huidige capaciteit is onvoldoende, waardoor ontwikkelingen worden vertraagd of geblokkeerd. Daardoor komen ambities in de knel en ontstaat er financiële schade. Het is daarom van het grootste belang dat het elektriciteitsnetwerk zo spoedig mogelijk geschikt wordt gemaakt voor de huidige en voorzienbare toekomstige eisen en behoeften.
13. Door aangescherpte wet- en regelgeving (bijvoorbeeld op het gebied van persoonsgegevens) en de groeiende cybercriminaliteit heeft informatiebeveiliging hoge prioriteit. De beveiliging moet niet alleen voorkomen dat informatie op ongeoorloofde wijze kan worden verkregen, gebruikt en/of verhandeld, maar ook dat de continuïteit van de informatievoorziening en bedrijfsvoering wordt gewaarborgd en dat de gevolgen van eventuele beveiligingsincidenten tot een minimum beperkt blijven. Daarom zet de gemeente voor haar organisatie en die van de Werkmaatschappij 8KTD in op maximale informatiebeveiliging. Extern vestigt de gemeente de aandacht op de noodzaak tot adequate beveiligingsmaatregelen en inwoners worden voorgelicht over het veilig gebruik van internet en sociale media.

De stop van de sneltrain in Buitenpost moet worden behouden.

1.6 Water en bodem (programma 2)

Water is van levensbelang voor mensen, dieren en planten. Uitzonderlijke droogte brengt ons welbevinden en leven in gevaar. Tegelijkertijd moeten we ons ook beschermen tegen te veel water. De steeds vaker voorkomende clusterbuien laten zien hoe verwoestend water kan zijn. Door klimaatverandering wordt de kans op wateroverlast en overstromingen steeds groter. Schoon water en een gezonde bodem zorgen ervoor dat we veilig kunnen leven, voedsel produceren en recreëren. Goede opvang en reiniging van afvalwater, waaronder het water van ons sanitair, is onontbeerlijk voor een gezonde leefomgeving en schoon drinkwater.

We willen dat iedereen toegang heeft tot schoon drinkwater en goede sanitaire voorzieningen. Dit lijkt vanzelfsprekend maar het vraagt om een forse inzet van de overheid, waaronder de gemeenten. Waar dat nog niet is gebeurd moet de regenwaterafvoer worden losgekoppeld van het vuilwaterriool. Dit voorkomt wateroverlast om en in woningen en van het overstromen van overstorten en daarmee vervuiling van het oppervlaktewater.

Om overlast in de openbare ruimte te voorkomen zorgen we ervoor dat we verharding zoveel mogelijk wordt beperkt. Bij nieuwe plannen wordt ervoor gezorgd dat regenwater op natuurlijke wijze wordt opgevangen en vastgehouden totdat het door de bodem wordt opgenomen of wordt afgevoerd. We stimuleren dat inwoners in hun tuin zo weinig mogelijk verharding aanbrengen én zo weinig mogelijk drinkwater gebruiken voor het sproeien van de tuin en het wassen van de auto.

Voor de veiligheid van de inwoners van onze gemeente gaan we zorgvuldig om met onze bodem. Naast het voorkomen van vervuilingen is ook de stabiliteit van onze bodem belangrijk. Daarom moeten we uitdroging voorkomen – dit kan verzakkingen van woningen, andere gebouwen, rioleringen en infrastructuur tot gevolg hebben. We verzetten ons tegen elke vorm van mijnbouw die van invloed kan zijn op de veiligheid van de bodem. Hierbij denken we in ieder geval aan gaswinning, inclusief 'fracking', en de winning van andere delfstoffen.

Achtkarspelen kent veel oppervlaktewater dat geschikt is voor recreatief gebruik, zoals zwemmen, suppen, vissen en varen. Hierbij is het belangrijk dat dit water schoon en veilig is. We stimuleren dat dit door vervuiling te voorkomen en, als er sprake is van vervuiling, te zorgen dat deze vervuiling wordt gesaneerd.

Onze negen belangrijkste uitgangspunten en ambities:

1. Opwarming van de aarde zorgt voor klimaatverandering, met grote gevolgen voor mens, natuur en milieu. Zo krijgen we vaker te maken met extreem weer. We willen dat er de komende vier jaar in onze gemeente wordt begonnen met een planmatige aanpak om de kwetsbaarheid te verminderen, overlast te voorkomen en de leefbaarheid overeind te houden.
2. Klimaatverandering, bodemdaling (onder andere door gaswinning) en de stijging van de zeespiegel maken goed waterbeheer uiterst actueel. Gemeente en waterschap zorgen samen en afzonderlijk

- ervoor dat wateroverlast wordt voorkomen en dat de inwoners van onze gemeente droge voeten houden.
3. Waar dit nog niet is gebeurd wordt het regenwaterriool losgekoppeld van het vuilwaterriool.
  4. De inwoners worden gestimuleerd om in hun tuin zo weinig mogelijk te verharderen en bestaande verharding te vervangen door groen.
  5. Binnen bebouwd gebied wordt regenwater dat niet direct kan worden afgevoerd opgevangen, onder andere door minder bestrating en meer waterpartijen.
  6. Bij nieuwe peilbesluiten van het Wetterskip dringt de gemeente erop aan dat een goede afweging worden gemaakt tussen de verschillende belangen, waaronder de veiligheid in bebouwd gebied.
  7. We brengen in kaart waar risico is op onveilige situaties als gevolg van bodemdaling en verlaging van het waterpeil in de gebouwde omgeving.
  8. We willen geen (nieuwe) vergunningen voor gaswinning, fracking en winning van andere delfstoffen. Het rijk moet garanderen dat schade veroorzaakt aan woningen, gebouwen, wegen, riolering en andere (infrastructurele) voorzieningen ook in de verre toekomst wordt vergoed door de betrokken mijnbouwbedrijven. Burgers worden hierbij ontzorgd.
  9. We stimuleren dat oppervlaktewater schoon en veilig is voor recreatief gebruik.

Prinses Margrietkanaal bij Gerkesklooster-Stroobos

2. Sociale paragraaf

2.1 Werk, waardering en perspectief (programma 6)

Iedereen verdient goed, betekenisvol werk en een rechtvaardig inkomen. Werk is méér dan alleen een fatsoenlijk inkomen. Werk is de sleutel tot bestaanszekerheid, waardering, respect en deelname aan de samenleving. Met werk zijn mensen in staat een zelfstandig bestaan op te bouwen en hun talenten te ontwikkelen. Kortom: werk biedt perspectief.

Onze veertien belangrijkste uitgangspunten en ambities:

1. Werk moet resulteren in bestaanszekerheid en daarmee in perspectief. Werk moet bijdragen aan geluk en welbevinden; dit zijn onmisbare ingrediënten in het leven. De gemeente vervult hierbij een voorbeeldfunctie. In contacten met werkgevers en ondersteunende organisaties worden deze uitgangspunten door de gemeente uitgedragen. Bij het contracteren van bedrijven en organisaties voor het verrichten van werkzaamheden door of namens de gemeente wordt erop toegezien dat de uitgangspunten worden nageleefd.
2. Voor het behoud en het stimuleren van de leefbaarheid in en levendigheid van de dorpen in onze gemeente wordt de economische structuur en vitaliteit in Achtkarspelen en in de regio versterkt. Dit moet leiden tot meer werkgelegenheid en meer diversiteit en kwaliteit in het aanbod van banen.
3. Door een divers banenaanbod op verschillende beroepsniveaus wordt het onder andere voor meer jongeren met een opleiding op MBO-, HBO- en WO-niveau mogelijk om in onze gemeente of in de regio werk te vinden en een toekomst op te bouwen.
4. We willen dat mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt aan zinvol werk worden geholpen én aan het werk worden gehouden. Iedereen verdient kansen om te kunnen meedoen. De gemeenten werken daarbij samen met onderwijs en werkgevers.
5. Als het hebben van een baan (even) niet lukt, kunnen de inwoners van onze gemeente op een andere manier volwaardig meedoen: naar vermogen en op een manier die het best bij hen past. Daarbij vinden wij het belangrijk dat samen met betrokkenen wordt nagegaan waar hun kansen en talenten liggen, wat de belemmeringen zijn om daarvan gebruik te kunnen maken en op welke wijze perspectief op een (nieuwe) baan kan worden vergroot.
6. Vrijwilligerswerk is bijzonder waardevol. Het is echter geen volwaardig alternatief voor betaald werk en het mag betaald werk niet verdringen.
7. Om het noodzakelijke perspectief te vergroten willen we in onze gemeente maximaal gebruik maken van de mogelijkheden van de Participatiewet. Dit doen we onder andere door bijscholing, herscholing en omscholing aan te bieden.
8. Maximale benutting van de Participatiewet betekent ook dat de gemeente mensen die buiten de regels vallen (tijdelijk) voorziet van inkomen, en verplichtingen, die de wet mensen oplegt, (tijdelijk) buiten werking stelt als dat mensen in hun individuele situatie helpt.

9. Aan mensen voor wie een reguliere betaalde baan niet haalbaar is kan de gemeente een 'basisbaan' aanbieden: een passende baan die bestaat uit diverse taken in de wijken en/of dorpen. Een basisbaan mag regulier betaald werk niet verdringen.
10. Dagbesteding kennen we als arbeidsmatige dagbesteding in het kader van de Participatiewet en als dagbesteding in het kader van de Wet maatschappelijke ondersteuning. In het ene geval krijgt de medewerker voor het werk betaald en in het andere geval wordt de organisatie betaald om de medewerker te mogen laten werken. In de praktijk worden vaak dezelfde werkzaamheden verricht en daarom hoort er steeds gelijkwaardig loon tegenover te staan.
11. Wij zien arbeidsmatige dagbesteding als een opstap naar regulier betaald werk. Om die reden streven we naar omzetting van arbeidsmatige dagbesteding naar Nieuwe Beschut(te) Werk(plekken). Daar waar dit niet mogelijk is blijven mensen in arbeidsmatige dagbesteding of zorgt de gemeente voor een basisbaan.
12. Bij Nieuw Beschut Werk geldt de wettelijke verplichting om mensen op de wachtlijst een activeringstraject aan te bieden. Een dergelijk traject moet perspectief kunnen bieden op een echte baan. We vinden dat de gemeente hierin niet mag verzaken. Waar nodig worden mensen door het woud van regels en instanties heen geholpen om in aanmerking te komen voor een indicatie voor beschut werk.
13. De Maatschappelijke Onderneming Achtkarspelen (MOA) is het werk- en re-integratiebedrijf voor de gemeente Achtkarspelen. Naast het verzorgen van het groen van de gemeente begeleidt het bedrijf mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt of mensen die langdurig in de bijstand zitten naar werk of maatschappelijke participatie.
14. Wij vinden het belangrijk dat de opleiding van jongeren hen voldoende toerust voor de arbeidsmarkt, en voor zelfstandige deelname aan de samenleving, waardoor zij in staat zijn een bestaan op te bouwen. Extra aandacht is nodig voor jongeren in bijvoorbeeld het praktijkonderwijs (pro) en het voortgezet speciaal onderwijs (vso). Deze aandacht moet tot gevolg hebben dat kwetsbare jongeren aan het werk gaan in plaats van thuis komen te zitten.

MOA is het werk- en reïntegratiebedrijf in Achtkarspelen

2.2 Onderwijs (programma 4)

Goed onderwijs is belangrijk voor een goede start voor ieder kind. Als gemeente zorgen we ervoor dat dit in onze gemeente voor ieder kind bereikbaar is. We willen gezonde gebouwen, doorgaande leerlijnen, uitstekend onderwijs dat kinderen uitdaagt om hun talenten te benutten en om hen voor te bereiden op de toekomst. Kansen voor kinderen creëren, kinderen kansen laten pakken, talenten laten ontdekken en ontwikkelen – dáár gaat het in het onderwijs om.

We accepteren niet dat scholen in onze gemeente kinderen uitsluiten vanwege hun geaardheid, afkomst, gender of geloof. De scholen in Achtkarspelen moeten voor iedereen bereikbaar zijn, ongeacht achtergrond, geloofsovertuiging of financiële positie. Scholen moeten een veilige leeromgeving bieden waar iedereen zich welkom voelt en zichzelf kan zijn. School is een sociale, diverse ontmoetingsplek. Een plek waar leerlingen, ouders/verzorgers en medewerkers zich veilig voelen en waar iedereen gelijkwaardige kansen heeft om een eerlijke start in het leven te maken.

De gemeente is verantwoordelijk voor de huisvesting van scholen in het basisonderwijs, voortgezet onderwijs en speciaal onderwijs. Daarnaast draagt de gemeente verantwoordelijkheid voor de goede aansluiting van zorg en onderwijs, gaat zij onderwijsachterstanden bij kinderen tegen, en ziet zij toe op de leerplicht en diverse andere specifieke wettelijke taken. Het recht op goed en passend onderwijs is een essentieel onderdeel van onze sociaaldemocratische waarden.

Onze 25 belangrijkste uitgangspunten en ambities zijn:

1. De gemeente voert actief beleid, samen met de scholenkoepels, om onderwijsachterstanden tegen te gaan. Alle mogelijke middelen, ook van het Rijk, worden hiervoor ingezet.
2. We blijven investeren in voor iedereen toegankelijke voor- en vroegschoolse educatie (VVE) om te voorkomen dat peuters en kleuters met een achterstand aan hun schoolcarrière beginnen.
3. We blijven bij andere betrokken overheden aandringen op extra financiële ondersteuning op het gebied van onderwijsachterstandenbeleid. Om kansengelijkheid echt te bevorderen, is het wegwerken van bestaande en het voorkomen van nieuwe onderwijsachterstanden essentieel.
4. Via de school en VVE moeten we ook laaggeletterde ouders/verzorgers van kinderen proberen te bereiken.
5. We willen laaggeletterdheid in onze gemeente bestrijden door een compleet pakket van concrete stappen. Dat kan bijvoorbeeld door een betere samenwerking tussen scholen, bibliotheken, organisaties als Stichting Lezen en Schrijven en de voor-, buiten- en naschoolse opvang.
6. In ieder dorp is een school voor primair onderwijs bereikbaar voor ieder kind. We streven naar de beschikbaarheid van openbaar onderwijs. Als dit niet mogelijk is mag geen enkel kind worden uitgesloten. Alle kinderen moeten in het onderwijs welkom zijn en zich veilig voelen.

7. Wanneer scholen niet zelfstandig kunnen blijven bestaan, zijn wij voor samenwerkingsscholen. Kleine dorpsscholen willen wij graag overeind houden, om de sociale verbondenheid juist in kleinere dorpen te vergroten.
8. Wij kiezen voor een brede school, met aandacht voor kinderopvang, buitenschoolse activiteiten en brede talentontwikkeling. Aandacht voor sport en cultuur is een belangrijk onderdeel voor de brede ontwikkeling van het kind.
9. We blijven samenwerken met Stichting Leergeld, zodat ieder kind mee kan doen aan alle binnen- en buitenschoolse activiteiten. Ieder kind heeft het recht om talenten te ontdekken en ontwikkelen en extra kennis en vaardigheden op te doen in een veilige omgeving, samen met leeftijdsgenoten.
10. Bijles moet voor iedereen beschikbaar zijn. Scholen moeten extra geld/middelen krijgen om huiswerkbegeleiding, coaching in studievoordigheden en extra onderwijs aan te bieden.
11. We zijn voor een duidelijke visie op het gebied van huisvesting van VVE, PO en het liefst ook VO.
12. De scholen in onze gemeente bieden samen met de peuteropvang een doorgaande leerlijn.
13. Bij onderwijsvesting wordt gestreefd naar integrale kindcentra waar alle scholen voor primair onderwijs, VVE, peuteropvang, BSO en consultatiebureaus onderdak vinden.
14. De huisvesting voor alle onderwijs, inclusief VVE, is veilig, uitdagend, voldoende geventileerd en heeft een comfortabel binnenklimaat waardoor kinderen optimaal kunnen leren.
15. De gemeente stimuleert de scholen om uitdagend onderwijs te bieden dat gericht is op talentontwikkeling en waar kinderen leren het beste uit zichzelf te halen.
16. De gemeente stimuleert het gebruik van de peuteropvang, ook voor kinderen van ouders die geen recht hebben op kinderopvang.
17. Wij ondersteunen initiatieven tot realisering van ouderkamers in kindcentra, zodat ouders/verzorgers niet alleen op het schoolplein maar ook binnen school met elkaar in contact komen. Een school moet een sociale ontmoetingsplaats zijn, met ruimte voor onder andere schoolmaatschappelijk werk, jeugdhulp, gezinscoaches en extra begeleiding. Zo kan er hulp worden geboden op plaatsen die kinderen en ouders/verzorgers kennen.
18. Het onderwijs moet bereikbaar zijn. Met de fiets, lopend, maar bijvoorbeeld ook met het openbaar vervoer. Een uitstekend netwerk van OV is onontbeerlijk, met name voor de VO-scholen in onze gemeente.
19. Scholen en bedrijfsleven werken samen om de kinderen in onze gemeente goed voor te bereiden op hun toekomst en hun kansen op een passende baan te vergroten.
20. Wij zijn voor een robuuste samenwerking tussen het onderwijs, het lokale bedrijfsleven, instellingen en de gemeente. Als PvdA vinden wij het een vereiste dat er voldoende stageplekken zijn voor leerlingen en studenten in onze gemeente. Leerlingen en studenten verdienen het om de eerste stap(pen) in hun carrière in en bij onze gemeente te kunnen zetten.

21. Om alle leerlingen actief kennis te laten maken met de samenleving – de wereld om hen heen – zijn wij voorstander van de maatschappelijke stage in het VO.
22. De pilot “Handle with care”, waarbij scholen, zorgorganisaties, peuteropvang en politie samenwerken om kinderen een veilige omgeving te bieden krijgt een vervolg.
23. Op alle scholen in onze gemeente wordt, naast het wettelijk curriculum, voldoende aandacht besteed aan de Friese taal.
24. Ook de peuteropvang is tweetalig. De medewerkers zijn hiervoor gecertificeerd.
25. Schoolzwemmen moet in samenwerking met de PO-scholen worden georganiseerd. Ieder kind heeft het recht om een zwemdiploma te kunnen behalen.

2.3 Sociale zekerheid (programma 6)

Sociale zekerheid is het stelsel van wetten dat inkomen garandeert in geval van ziekte, werkloosheid, arbeidsongeschiktheid, pensioen of overlijden. De gemeente voert de Participatiewet uit. Die wet vormt in ons land het laatste inkomensvangnet. De Participatiewet is echter óók een springplank naar (nieuw) werk en (weer) meedoen in de samenleving. Met de juiste aandacht, hulp en begeleiding wordt op die manier bestaanszekerheid en perspectief gecreëerd.

Onze vijf belangrijkste uitgangspunten en ambities:

1. Wij willen dat bij de gemeentelijke dienstverlening de individuele mens en diens hulpvraag steeds centraal staan en dat rekening wordt gehouden met de specifieke situatie en mogelijkheden. Er wordt gehandeld vanuit onderling vertrouwen en respect voor de menselijke waardigheid.
2. Wij willen in onze gemeente maximaal gebruik maken van de mogelijkheden van de wet door mensen, die buiten de regels vallen (tijdelijk) te helpen aan voldoende inkomen. We willen ook gebruik te maken van de mogelijkheid om verplichtingen, die de wet mensen oplegt, (tijdelijk) buiten werking te stellen als dat mensen in hun individuele situatie helpt.
3. Uit recent onderzoek blijkt dat een derde van de huishoudens die een potentieel recht hebben op bijstand, deze niet aanvraagt. Wij willen dat er in onze gemeente nadrukkelijk aandacht is voor niet-gebruik van de algemene bijstand, gevolgd door een actieve aanpak.
4. Een uitkering moet voldoende inkomen opleveren om daarvan te kunnen rondkomen. Dit materiële aspect is echter niet voldoende: betrokkenen moeten ook daadwerkelijk kunnen meedoen aan de samenleving. Wij willen daarom dat de gemeente aan mensen, voor wie een reguliere betaalde baan niet haalbaar is, onder voorwaarden een passende baan kan aanbieden: de basisbaan.
5. Wij vinden de wachttijd voor het aanvragen van een bijstandsuitkering door jongeren van 18 tot 27 jaar absurd, evenals de huidige kostendelersnorm. Wij willen dat de gemeente via de daartoe geëigende kanalen er bij de rijksoverheid op aandringt dat deze twee voorwaarden worden afgeschaft.

2.4 Maatschappelijke ondersteuning (programma 6)

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de ondersteuning van mensen die niet op eigen kracht zelfredzaam zijn. Door uitvoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) regelt de gemeente hulp en ondersteuning voor de inwoners, zodat zij zo lang mogelijk zelfstandig thuis kunnen wonen en kunnen blijven deelnemen aan de maatschappij.

Onze twaalf belangrijkste uitgangspunten en ambities:

1. De gemeente draagt actief en structureel bij aan het organiseren en faciliteren van activiteiten en voorzieningen in de gemeenschap die gericht zijn op versterking van de sociale cohesie, het creëren en versterken van sociale netwerken, verbetering van de inclusie en bestrijding van eenzaamheid.
2. Inwoners moeten ruimte voelen om zorg te vragen als het nodig is. Als de middelen schaars zijn kiest de gemeente voor de mensen die het meest kwetsbaar zijn.
3. Het is voor elke inwoner duidelijk waar zij met hun zorgvraag terecht kunnen. Daarom organiseert de gemeente de toegang zo eenvoudig mogelijk, via de gebiedsteams, dicht bij de inwoners.
4. De gebiedsteams handelen onafhankelijk en proactief en beschikken daartoe over voldoende menskracht en kwaliteit. Zij bieden op een laagdrempelige en toegankelijke manier hulp en ondersteuning.
5. De gemeente gaat met betrekking tot huishoudelijke hulp op zoek naar manieren om de 'omgekeerde solidariteit' van het abonnementstarief te keren.
6. De marktwerking in de zorg wordt teruggedrongen door het aantal zorgaanbieders te beperken. Daarmee wordt het aanbod overzichtelijker gemaakt. Duidelijke afspraken moeten bijdragen aan de noodzakelijke transparantie in het zorgsysteem. Misbruik door zorgaanbieders wordt hard aangepakt.
7. De gemeente organiseert of faciliteert voor mantelzorgers periodiek bijeenkomsten, cursussen en ontspanningsmomenten, onderzoekt welke mantelzorgers extra ondersteuning nodig hebben en organiseert die vervolgens.
8. De gemeente bevordert dat respijtzorg tijdig en zonder financiële complicaties wordt georganiseerd.
9. De gemeente heeft bijzondere aandacht voor jonge mantelzorgers, voor wie de zorg van negatieve invloed kan zijn op hun opleiding en persoonlijke ontwikkeling, en daarmee op hun toekomstperspectief.
10. De inwoners van onze gemeente kunnen rekenen op liefdevolle basiszorg die dichtbij beschikbaar is. De meer gespecialiseerde zorg is om voor de hand liggende redenen gecentraliseerd. Steeds geldt dat de zorg beschikbaar, bereikbaar en betaalbaar moet zijn. De menselijke maat is daarbij belangrijk. Er wordt daarom niet vanuit het stelsel gedacht, maar vanuit wat iemand nodig heeft.
11. Zogeheten 'zorgmijders' en diverse (latente) risicogroepen worden door of namens de gemeente in kaart gebracht. Met het oog op tijdige en adequate zorgverstrekking wordt via daartoe geëigende kanalen geprobeerd met hen contact te leggen en hen te monitoren.

12. Een sterke sociale basisinfrastructuur in alle dorpen is een basisvoorwaarde voor het goed functioneren van de samenleving en voor het welbevinden van de inwoners. De gemeente levert daarom een structurele bijdrage aan het organiseren en faciliteren van activiteiten en voorzieningen in de gemeenschap die gericht zijn op versterking van de sociale cohesie, het creëren en versterken van sociale netwerken, verbetering van de inclusie en bestrijding van eenzaamheid. De gemeente neemt daarbij het initiatief voor een lokale alliantie tegen eenzaamheid.

De inwoners van onze gemeente kunnen rekenen op liefdevolle basiszorg die dichtbij beschikbaar is.

2.5 Armoede en schulden (programma 6)

Wij willen dat de verschillen tussen arm en rijk afnemen. Die verschillen zijn in Nederland groot en groeien nog steeds. Er is sprake van toenemende armoede, óók onder mensen met betaald werk. Armoede is niet altijd zichtbaar, maar komt tot uitdrukking in (zeer) beperkte financiële middelen, schulden, sociale uitsluiting, gezondheidsproblematiek en beperkte toegang tot onderwijs.

Armoede en schulden leiden tot steeds méér kansongelijkheid. Wij zijn verontwaardigd over het gebrek aan feitenkennis, empathie en bereidheid tot handelen als het om armoede en schulden gaat.

Daarom willen we de mogelijkheden die er op gemeentelijk niveau zijn maximaal benutten. Wij willen dat de gemeente zorgt voor een samenhangend armoedebeleid en een pakket aan steunmaatregelen voor mensen met een laag inkomen dat (naast algemene en bijzondere bijstand) in elk geval de volgende elementen bevat:

- Kwijtschelding van gemeentelijke belastingen.
- Individuele studietoeslag.
- Individuele inkomenstoeslag.
- Adequate en proactieve hulp bij het voorkomen van schulden en schulddienstverlening.
- Een collectieve ziektekostenverzekering en compensatie van het eigen risico onder andere bij chronische ziekte met een goed basispakket.
- Een vergoeding voor het actief zijn in de samenleving voor een specifieke groep vrijwilligers en mantelzorgers.
- Een regeling voor kinderen – het voormalige ‘Kindpakket’ (nu: ‘Sam& voor alle kinderen’) – zodat zij kunnen meedoen aan activiteiten die voor hun leeftijdsgenootjes heel normaal zijn.
- Een tegemoetkoming in de kosten van deelname aan sport en cultuur.
- In specifieke gevallen: een tegemoetkoming in de kosten van kinderopvang.

Onze elf belangrijkste uitgangspunten en ambities:

1. Mede door het lage minimumloon, het lage AOW-pensioen en de lage uitkeringen leven veel Nederlanders óp of onder de armoedegrens. Daarom ligt de bovengrens om voor de gemeentelijke individuele inkomenstoeslag in aanmerking te komen op 130% van de bijstandsnorm die op de aanvrager van toepassing is.
2. De hoogte van de individuele inkomenstoeslag wordt met ingang van 2022 gewijzigd van één uniform bedrag naar een bedrag dat afhankelijk is van de persoonlijke situatie van de aanvrager:
  - een toeslag van € 525,- voor een alleenstaande;
  - een toeslag van € 675,- voor een alleenstaande ouder;
  - een toeslag van € 675,- voor gehuwden.

De bedragen worden vervolgens jaarlijks verhoogd conform de prijsindex.

3. Om voor de individuele inkomenstoelage in aanmerking te komen moet de aanvrager volgens de huidige regeling 36 maanden in armoede hebben geleefd. Daarom wordt ook wel gesproken van een 'langdurigheidstoelage'. Wij willen deze 'wachttijd-periode' verlagen na 12 maanden, zodat men al na één jaar voor de toeslag in aanmerking komt en de toeslag dus eerder voor 'een beetje lucht' kan zorgen.
4. Wanneer je een laag inkomen hebt, of bent aangewezen op een uitkering, dan ontstaan er gemakkelijk betalingsachterstanden. Daarom zet de gemeente in op 'vroegsignalering' en preventie, met als doel om meer mensen sneller te helpen. Daardoor wordt erger voorkomen. Door middel van onder andere voorlichting probeert de gemeente tevens om de drempel voor het vragen van hulp te verlagen.
5. Schuldienstverlening is gericht op schuldbemiddeling of schuldsanering, maar evenzeer op het voorkomen van het ontstaan van nieuwe schulden. De gemeente bepaalt of iemand recht heeft op schulddienstverlening en stelt zich daarbij ruimhartig op. Weigering op formele gronden vindt alleen onder extreme omstandigheden plaats.
6. Vanuit de gemeente is er nadrukkelijke aandacht voor 'stille armoede': armoede die voor de samenleving niet goed zichtbaar is en die veelal wordt veroorzaakt doordat mensen niet of onvoldoende gebruikmaken van inkomensondersteunende voorzieningen. De structurele aandacht is erop gericht om stille armoede in beeld te krijgen en door proactief handelen te verminderen.
7. Vanuit de gemeente is er voortdurende aandacht voor de invloed van armoede op de ontwikkeling van kinderen. In overleg met de ouder(s) en intermediairs (leerkrachten, schuldhulpverleners, gebiedsteams, jeugdhulpverlener, huisartsen) wordt geprobeerd de sociale en mentale gevolgen van armoede tegen te gaan.
8. Ouders en intermediairs worden door de gemeente tijdig geattendeerd op de mogelijkheden van Sam& voor alle kinderen (een samenwerkingsverband van Leergeld Nederland, Jeugdfonds Sport & Cultuur, Nationaal Fonds Kinderhulp en Stichting Jarige Job) en actief ondersteund bij het indienen van aanvragen.
9. De gemeente informeert in voorkomend geval tevens over het gemeentelijke pakket aan steunmaatregelen, maar in algemene zin ook die tot het aanvragen van onder andere toeslagen en kortingen via de Belastingdienst, tegemoetkomingen via de Sociale Verzekeringsbank (SVB) en kwijtschelding van waterschapslasten.
10. Te vaak zijn opeenvolgende generaties aangewezen op een uitkering. Daarom worden kinderen al tijdens de basisschoolleeftijd ermee vertrouwd gemaakt dat werken de norm is om in je onderhoud te voorzien. Zij worden regelmatig in contact gebracht met werkende rolmodellen.
11. Hoewel in het voortgezet onderwijs de maatschappelijke stage facultatief is, wordt er door de gemeente tijdens overleg met onder andere de scholen en het bedrijfsleven op aangedrongen het doorlopen van de stage door leerlingen te stimuleren c.q. te faciliteren.

2.6 Jeugd en jongeren (programma 6)

Opvoeden is een taak van de ouders: zij begeleiden hun kind bij zijn of haar ontwikkeling tot iemand die zelfstandig kan meedoen aan de samenleving. De gemeente investeert in een goede start van het kind en zorgt daarom onder andere voor voldoende consultatiebureaus. Voor ouders met vragen over opvoeding of die zich gesteld zien voor opvoedproblemen is er het CJG: het Centrum voor Jeugd en Gezin.

Onze vijf belangrijkste uitgangspunten en ambities:

1. Wij willen een positief jeugd- en jongerenbeleid waarin aandacht is voor de situatie en omgeving van alle kinderen en jongeren. De gemeente handelt steeds proactief, ziet daarbij toe op de naleving van kinderrechten en inclusie en onderneemt zo nodig actie.
2. Sociaal-culturele centra en jeugdcentra spelen een belangrijke rol in het ondersteunen van de ontwikkeling van jongeren. Wij willen dat de gemeente zorgt voor de noodzakelijke financiële middelen en de beschikbaarheid van voldoende inhoudelijke ondersteuning.
3. Wij willen beleid dat is gericht op veiligheid en preventie. Daarom beschikt ieder dorp over voldoende jongerenwerkers, als onderdeel van de pedagogische infrastructuur. Zij begeleiden kinderen en jongeren in hun persoonlijke en sociale ontwikkeling en behartigen hun belangen.
4. Wij willen dat de gemeente zich extra inzet voor gezinnen die worstelen met armoede, laaggeletterdheid en/of taal- of leerachterstand. Het doel daarbij is vroegtijdige signalering, een integrale aanpak en planmatige begeleiding van het gezin.
5. Jeugdhulp stopt in de regel bij het bereiken van de leeftijd van 18 jaar. Wij willen dat 'verlengde jeugdhulp' niet als uitzondering wordt gezien, maar zonder terughoudendheid wordt verleend in alle gevallen waarin dit wenselijk is.

Jongerenbijeenkomst PvdA Achtkarspelen (archief)

2.7 Ouderen (programma 6)

Het aantal senioren in onze gemeente neemt de komende jaren sterk toe. Het gaat om een groep mensen waarbij tussen de jongsten en oudsten meer dan veertig jaar leeftijdsverschil zit. Dit maakt 'ouderen' tot een zeer heterogene categorie. De feitelijke situatie en behoeften zullen individueel sterk verschillen. Dit is afhankelijk van tal van factoren.

Door de demografische ontwikkeling neemt het aantal kwetsbare ouderen toe, terwijl het aantal inwoners dat mantelzorg kan verlenen afneemt. Dit resulteert in een toenemende behoefte aan professionele zorg en ondersteuning. Op grond van de Wet Publieke Gezondheid draagt de gemeente zorg voor de uitvoering van de ouderengezondheidszorg. Een gezonde leefstijl is de sleutel tot gezond ouder worden. Daarom richt de gemeente zich op preventieve ouderenzorg. Dit kan door structureel aandacht te besteden aan onder andere bewustwording, Healthy Ageing en tijdige voorbereiding op het ouder worden.

Onze vijf belangrijkste uitgangspunten en ambities:

1. In onze gemeente kunnen inwoners gelukkig en gezond oud worden in hun eigen dorp. Daartoe beschikt elk dorp over woningen en woonvormen die zijn afgestemd op de wensen en behoeften van ouderen, zodat zij zo lang mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen. Daarnaast zijn er 'woonvormen tussen zelfstandig wonen en verpleeghuis', met inbegrip van woonvormen voor ouderen met dementie.
2. De gemeente draagt actief en structureel bij aan het faciliteren en organiseren van activiteiten voor ouderen die gericht zijn op sociale en lichamelijke activering en op het tegengaan van eenzaamheid en sociaal isolement. De activiteiten dragen voorts bij aan zingeving.
3. Omdat de mobiliteit van ouderen afneemt, waardoor zij voor vervoer in toenemende mate zijn aangewezen op diensten door derden, ziet de gemeente toe op probleemloos vervoer naar en van de hiervoor bedoelde activiteiten.
4. De gemeente ziet toe op goede netwerkzorg, waarin de belangen en behoeften van cliënten en mantelzorgers centraal staan. Een belangrijk aspect daarbij vormt de tijdige signalering van de zorgbehoefte en – aansluitend – inzet van lichtere vormen van zorg, waarmee onnodige escalatie van zorg kan worden voorkomen.
5. Samen met andere betrokkenen ziet de gemeente toe op een goede afstemming tussen hulpverleners – thuis, van huis naar eerste en tweede lijn en terug.

2.8 Sport (programma 5)

Sport is gezond voor het lichaam en geest, zorgt voor ontspanning en brengt mensen bij elkaar. Daarom is sport van belang voor de geestelijke en lichamelijke gesteldheid en algehele vitaliteit van mensen. Het zorgt ook voor ontmoeting en verbinding.

Wij zien sport als een belangrijke fysieke, mentale en sociale vrijetijdsbesteding. Het contact met medesporters draagt bij aan vergroting en versterking van het sociale netwerk van de deelnemers. Daarnaast draagt sport bij aan de persoonlijke ontplooiing en het ontdekken en ontwikkelen van talenten. Daarom moet iedereen lid kunnen worden van een sportvereniging of op andere wijze aan sport kunnen doen. Dat geldt ook voor inwoners van onze gemeente met een laag inkomen of een uitkering én hun kinderen.

Een veilig sportklimaat is noodzakelijk om plezier aan sportbeoefening te (blijven) beleven en om talentontwikkeling op verantwoorde wijze te laten plaatsvinden.

Onze acht belangrijkste uitgangspunten en ambities:

1. Iedere sportvereniging biedt een veilige en vertrouwde sportomgeving, waarin elk lid welkom is, zonder voorafgaande ballotage, en ongeacht geslacht, leeftijd, ras, seksuele voorkeur of religieuze achtergrond.
2. Iedere sportvereniging ziet toe op de handhaving van respectvolle omgangsvormen en gaat pesten, intimidatie en andere vormen van grensoverschrijdend gedrag proactief tegen. Iedere sportvereniging telt een of meer vertrouwenspersonen.
3. Binnen het pakket aan steunmaatregelen van de gemeente voor inwoners met een laag inkomen, of die zijn aangewezen op een uitkering, is een financiële bijdrage beschikbaar voor sportbeoefening voor de betrokken volwassenen en hun kinderen.
4. Waar mogelijk wordt gestimuleerd dat inwoners meer betrokken raken bij de sportvereniging van hun keuze, óók wanneer zij zelf niet (meer) sporten, en een bijdrage kunnen leveren.
5. Gemeentelijke sportaccommodaties zijn toekomstbestendig en worden bij gelegenheid milieubewust gerenoveerd en verduurzaamd.
6. Samen met alle betrokkenen wordt voortdurend bekeken hoe integriteit, veiligheid en sportplezier kunnen worden vergroot. Daarbij is gericht aandacht voor het voorkomen van grensoverschrijdend gedrag en het tegengaan van agressie op en rondom sportvelden.
7. Wij willen dat iedereen op zijn of haar eigen niveau aan bewegen en sport kan doen, zowel op individuele basis als in groepsverband, georganiseerd of anderszins. In het gemeentelijk sportbeleid worden bewegen en sport gelijkelijk gestimuleerd vanuit het gezondheidsaspect en is er plaats voor breedtesport en prestatiesport. Dit betekent onder andere dat er – naast sportaccommodaties – in de leefomgeving voldoende mogelijkheden tot bewegen zijn, in de vorm van onder andere

wandelpaden en veldjes, waar inwoners kunnen bewegen en recreëren.

8. Zwemmen is in ons waterrijke land te beschouwen als een basisvaardigheid. Wij willen dat in onze gemeente zoveel kinderen in de basisschoolleeftijd zwemles kunnen volgen. Schoolzwemmen vormt daarom een onlosmakelijk deel van het zowel het sport- als onderwijsaanbod in onze gemeente.

2.9 Cultuur, kunst en creativiteit (programma 5)

De Partij van de Arbeid is de belangbehartiger van cultuur en kunst. Dit maakt cultuur en kunst echter zeker géén linkse hobby. Cultuur en kunst bepalen immers de identiteit van een mens, een groep, een volk en een land. Cultuur en kunst zijn de noodzakelijke ingrediënten van een samenleving waarin iedereen geestelijk en economisch tot bloei kan komen. Creativiteit is een onmisbaar ingrediënt voor nieuwe gezichtspunten en invalshoeken, voor het creëren kansen en verandering, voor innovatie en economische voorspoed.

Cultuur en kunstbeoefening geven mensen ‘wortels’ en dragen bij aan persoonlijke ontplooiing en talentontwikkeling. Achtkarspelen kent een rijke culturele geschiedenis. Simke Kloosterman, Willem Bartel van der Kooi, Yn ‘e Line, de brassbands, de taptoe van Harkema, Strawelte, de Gondelvaart op wielen, De Hûnekop, muziekschool De Wâldsang, zang- en toneelverenigingen en onze gemeentedichters maken onderdeel uit van deze rijke historie. Maar ook diverse musea, zoals de Kruidhof en het themapark “De Spitkeet”.

Door structureel en breed aandacht te besteden aan cultuur en kunst wordt het historisch besef vergroot, groeit de maatschappelijke betrokkenheid, wordt de sociale basis in de gemeente versterkt en wordt de gemeente aantrekkelijker om in te wonen.

Onze Friese taal, en in onze gemeente it Wâldfrysk, is een belangrijke drager van onze cultuur. Door het gebruik van onze taal binnen verschillende situaties wordt deze duurzaam versterkt.

Onze 12 belangrijkste uitgangspunten en ambities:

1. Culturele diversiteit vormt een verrijking van de samenleving en culturele verschillen zijn de moeite waard om te delen en gezamenlijk te vieren.
2. We investeren in onze culturele voorzieningen: zij zijn medebepalend voor de leefbaarheid en aantrekkelijkheid van onze gemeente.
3. Bibliotheken zijn laagdrempelige ontmoetings- en leerplaatsen. Zij helpen met gerichte programma’s om analfabetisme en laaggeletterdheid tegen te gaan en digitale vaardigheden te vergroten.
4. Wij zetten in op goed, betaalbaar en voor iedereen bereikbaar cultuuronderwijs. Wij zetten ook in op cultuurparticipatie. Daarmee willen we bereiken dat zoveel mogelijk mensen deelnemen aan of kennismaken met kunst, cultuur en erfgoed.
5. Talentontwikkeling en deskundigheidsbevordering zijn beleidsmatige speerpunten in zowel de amateurkunsten, de professionele kunsten als het onderwijs.
6. Projecten rondom kunst op straat en community art-projecten worden gestimuleerd en als het even kan participeert de gemeente hierin. Dit geldt ook voor activiteiten voor en met de creatieve industrie.
7. Cultuurparticipatie vindt van oudsher voor een belangrijk deel plaats in verenigingsverband: onder andere toneel, muziek, zang en dans.

De betrokken verenigingen zijn medebepalend voor het gevoel van samenhang en voor het ontstaan en onderhouden van sociale netwerken. Het verenigingsleven op het Friese platteland stond jarenlang garant voor de zogenaamde 'Friese Paradox', dat kort gezegd inhoudt: een hoger gevoel van geluk en welbevinden dan zou kunnen worden verondersteld op basis van de veelal lage inkomens- en opleidingsniveaus van de inwoners.

Dat vertrouwde en hechte verenigingsleven staat echter onder druk: minder leden en bestuursleden, minder vrijwilligers, minder activiteiten, minder geld. Het gemeentelijke cultuurbeleid richt daarom mede op ondersteuning en revitalisering van de verschillende culturele verenigingen en nieuwe initiatieven in de dorpen in onze gemeente.

8. Cultureel erfgoed beschermen en behouden we. Kerkgebouwen vormen veelal een vertrouwd en gezichtsbepalend herkenningspunt van de dorpen in het Friese landschap. Kerken die niet of weinig meer voor hun oorspronkelijke doel worden gebruikt worden daarom behouden en vinden (deels of volledig) een herbestemming, bij voorkeur ten dienste van de lokale samenleving.
9. We gebruiken het Fries waar mogelijk en stimuleren het gebruik van het Fries in het contact met burgers, kunst, cultuur, in het onderwijs en in het zakelijk verkeer.
10. Initiatieven van inwoners die het genieten van cultuur en kunst voor een brede groep in de samenleving bevorderen worden gestimuleerd en ondersteund door de gemeente.
11. We willen dat de gemeentedichter wordt behouden.
12. De Kruidhof en themapark De Spitkeet moeten worden behouden.

Vrijwilligerswerk bij De Spitkeet (archieff)

2.10 Inclusie, emancipatie en integratie (programma 6)

Nederland is van oudsher een land met open grenzen. Die situatie heeft ertoe geleid dat niet alleen personen en goederen in- en uitstroomden, maar ook dat vreemde talen en andere culturen deel gingen uitmaken van de Nederlandse samenleving. De huidige samenleving is daardoor multicultureel en volop in beweging. Dit resulteert voor veel moois en goeds, maar de constante verandering roept ook weerstand op, waardoor er problemen ontstaan. Aanhoudende conflicten buiten onze landsgrenzen en verschrikkelijke armoede, honger en uitzichtloosheid in grote delen van de wereld maken dat er sprake is van een voortdurende toestroom van vluchtelingen en migranten. Dit alles vraagt om een duidelijk politiek standpunt.

Ons standpunt met betrekking tot vrijheid, gelijkheid en inclusie:

- Vrijheid heerst daar waar mensen vreedzaam samenleven volgens vriendschappelijke normen en relaties – waar mensen het ‘eigen’ van elkaar respecteren. Ieder individu heeft het recht zijn leven te leiden zoals hij zelf wil, zolang hij datzelfde recht van ieder ander respecteert.
- Die vrijheid is niet absoluut en is steeds gekoppeld aan verantwoordelijkheid: je zult altijd rekening moeten houden met anderen. Bovendien kun je door iets te doen of na te laten een deel van jouw vrijheid kwijtraken.
- Gelijkheid houdt in: gelijke behandeling voor de wet. Alle mensen worden vrij geboren en gelijk in waardigheid en rechten. Het recht geldt gelijkelijk voor iedereen, behalve bij goed gemotiveerde uitzonderingen. Discriminatie, in welke vorm en om welke reden dan ook, is onacceptabel.
- Gelijkheid wil niet zeggen dat iedereen recht heeft op evenveel bezit, of dat de overheid zich ervoor zou moeten inzetten dat mensen zo veel mogelijk op elkaar lijken in levenswijze. In een wet mag onderscheid worden gemaakt als dat duidelijk is vastgelegd, bijvoorbeeld dat een bepaalde voorziening geldt voor langdurig werklozen of dat ouders recht hebben op ouder- en zwangerschapsverlof. Het gelijkheidsbeginsel houdt onder meer in:
  - gelijke rechten, ongeacht je gender,
  - gelijke betaling voor gelijk werk.
- Mensen worden helaas om verschillende redenen uitgesloten van volwaardige deelname aan de samenleving. Bijvoorbeeld door een beperking, hun leeftijd, etnische herkomst, seksuele oriëntatie of genderidentiteit. Maar ook door armoede of laaggeletterdheid. Inclusie gaat over het meedoen en erbij horen. Inclusie gaat over gedrag, waarden en (spel)regels. Een inclusief beleid doet recht aan de diversiteit van alle inwoners in de samenleving.
- De bestuursleden en raadsleden van de Partij van de Arbeid in Achtkarspelen zijn steeds op de hierboven genoemde standpunten aanspreekbaar. Zij luisteren naar wat er in de samenleving speelt, schromen niet om door te vragen of misstanden aan de orde te stellen, maar zullen steeds de hiervoor genoemde standpunten uitdragen, toelichten en zo nodig verdedigen.

Onze zeven belangrijkste uitgangspunten en ambities:

1. We streven een inclusieve samenleving na, waarin voor alle inwoners sprake is van volwaardige arbeidsparticipatie (werk) en maatschappelijke of sociale participatie (meedoen in de samenleving en aan sociale activiteiten).
2. We investeren in gemengde buurten. Dit doen we bijvoorbeeld met gemengd bouwen voor alle inkomensroepen en alle leeftijden. Integratie heeft meer kans van slagen als mensen elkaar ontmoeten in de eigen buurt, op school of tijdens het sporten.
3. Zowel de gemeente als de inwoners spannen zich in om vluchtelingen met een verblijfsstatus en andere 'nieuwkomers' zich welkom en veilig te laten voelen. De inspanningen zijn er ook op gericht om hen snel en volwaardig te laten meedoen in de samenleving. Hierdoor ontstaat perspectief op een nieuwe toekomst.
4. We hebben oog voor de vervreemding, die inwoners ervaren door snelle veranderingen. Hierdoor kunnen mensen zich achtergesteld voelen, wat weer kan leiden tot gevoel van onveiligheid of tot afkeer van de samenleving. Daarom is een emancipatieagenda belangrijk.
5. Symbolen doen ertoe. Sinterklaas is een feest voor iedereen en dus zal Piet veranderen, zoals dat nu ook al gebeurt. Onze samenleving kan verandering aan, zolang we ons maar in elkaar verplaatsen. Religie is een persoonlijk recht en een persoonlijke keuze die in de persoonlijke levenssfeer gevierd kan worden. Wij zijn voor maatschappelijke feesten die ons gezamenlijk mens-zijn ondersteunen en de menselijke waardigheid en verworvenheden accentueren. Wij besteden aandacht aan bijvoorbeeld de dag voor de Democratie, de dag voor de Mensenrechten en Vrijheidsdag. Culturele diversiteit is een gegeven, culturele saamhorigheid ons streven.
6. We nemen stelling tegen gemeenschappen of groepen die niet tolerant en discriminerend naar anderen zijn. Dit doen we bijvoorbeeld door in het gemeentelijke subsidiebeleid toegankelijkheidseisen op te nemen in relatie tot de inclusieve samenleving.
7. Achtkarspelen wordt in de raadsperiode 2022-2026 regenbooggemeente.

In 2020 werd Fryslân regenboogprovincie. Nu moet de gemeente Achtkarspelen regenbooggemeente worden.

3. Een nieuwe overheid

3.1 Betrouwbare overheid (programma 0)

‘Heit en mem van de burgers’

De overheid moet rechtvaardig zijn, voor de inwoners zorgen en de inwoners vertrouwen. Wij willen dat de overheid er voor iedereen is, betrouwbaar is voor de inwoners en gebruik maakt van de kracht en kennis van de inwoners. Maar bovenal dat de gemeente zorgt voor mensen die kwetsbaar zijn en afhankelijk zijn van de steun van de overheid.

In de afgelopen decennia heeft de overheid veel aan de markt overgelaten. De Rijksoverheid heeft veel taken overgeheveld naar de gemeenten zonder daar voldoende financiële middelen bij te geven. Daardoor faalt de gemeente in haar rol als lokale overheid, namelijk: het beschermen en ondersteunen van haar inwoners. Het is daarom tijd dat minder aan de markt wordt overgelaten en dat de gemeente op een aantal belangrijke onderwerpen weer de regie naar zich toe trekt.

Dat kunnen we als gemeente niet alleen – ook de Rijksoverheid zal zaken moeten veranderen. Dat begint met de wil om te veranderen. Als gemeente kun je dat doen. Door bereikbaar en aanspreekbaar te zijn voor inwoners, organisaties en belanghebbenden. Door de meest kwetsbaren te beschermen tegen willekeurig beleid en handelen van de overheid. Door de menselijke maat altijd voor ogen te houden, te handelen vanuit vertrouwen en ruimte voor individueel maatwerk te houden.

Door inwoners te betrekken bij beleidsvorming en uitvoering vergroot je niet alleen het draagvlak, maar krijgen inwoners meer invloed op en inzicht in de gemaakte keuzes. Daardoor is de kans groot dat de plannen beter zijn dan zónder invloed van burgers. Burgers die zelf initiatieven nemen moeten door de gemeente worden ondersteund en gefaciliteerd.

Onze vijf belangrijkste uitgangspunten en ambities:

1. De gemeente is goed bereikbaar voor haar inwoners en bereid tot een dialoog met de inwoners, organisaties en andere belanghebbenden.
2. De gemeente faciliteert en ondersteunt inwoners die zelf initiatieven nemen die het algemeen belang ten goede komen.
3. Bewonersparticipatie wordt aangemoedigd. We ontwikkelen een visie op participatie en de rol die we als overheid willen spelen.
4. Inwoners, organisaties en andere belanghebbenden worden betrokken bij het ontwikkelen en uitvoeren van beleid.
5. Bij de uitvoering van eigen en landelijk beleid is altijd oog voor de menselijke maat en ruimte voor maatwerk.

3.2 Lokale democratie en samenwerking (programma 0)

Ons land – en daarmee ook onze gemeente – kennen grote maatschappelijke uitdagingen. Op het gebied van wonen, zorg, klimaat en energie komen grote veranderingen op ons af. Deze veranderingen en uitdagingen zijn complex en kennen geen simpele oplossingen. Populisten, die simpele maatregelen voorstellen of bepaalde doelgroepen de schuld geven, misbruiken het vertrouwen van hun kiezers. De uitdagingen vragen om forse inzet van de overheid, structuurveranderingen en de wil om te veranderen. Ze vragen ook om creativiteit, inzet en goede samenwerking van de gemeente met andere gemeenten, de provincie, organisaties en de inwoners. En ze vragen om een visie voor een langere termijn – een bestuursperiode van vier jaar is vaak te kort.

Lokaal bestuur, waaronder politieke partijen, de gemeenteraad en uitvoeringsorganisaties hebben een belangrijke rol om het vertrouwen van burgers terug te winnen. Vertrouwen versterk je wanneer de overheid transparant handelt, in onze democratie de stem van de minderheid wordt gehoord en gewogen en gemeentelijk beleid kan worden ‘uitgelegd’ (lees: publiekelijk toelichten, verklaren en verantwoorden).

Samenwerking met andere gemeenten mag niet ten koste gaan van de invloed van de gemeenteraad en inwoners op de besluitvorming of processen. Beleidsarme taken kunnen prima samen met anderen worden uitgevoerd, maar we maken onze eigen beleidskeuzes. Onze inzet in ANNO en samenwerking in de regio is gericht op versterking van de gezamenlijke ambities van de gemeenten in onze regio.

Als een gemeentelijke herindeling onvermijdelijk blijkt mag deze de praktische en gevoelde afstand tussen het gemeentelijk apparaat en de burger niet verder vergroten. Ook moet hetzelfde niveau van dienstverlening worden gegarandeerd aan de inwoners van Achtkarspelen.

Onze gemeente is onderdeel van een groter geheel. Daarom willen we beleidsmatig aansluiten bij de Sustainable Development Goals (SDG's). Bij beleidskeuzes, waaronder een nieuw coalitieakkoord, moet in kaart worden gebracht op welke wijze we bij deze mondiale doelen aansluiten en we in Achtkarspelen kunnen bijdragen aan de brede welvaart.

Onze tien belangrijkste ambities:

1. We maken serieus werk van inspraak en medezeggenschap van en door (zorg- en/of uitkerings-)cliënten in ons gemeentelijk beleid. We bieden hierop budget en scholingsmogelijkheden. Met het oog op de belangen van inwoners die van de gemeente een uitkering, zorg, hulp of ondersteuning ontvangen is er onafhankelijke organisatie voor belangenbehartiging. Met het oog op de belangen van de individuele inwoner die bij de gemeente een uitkering, zorg, hulp of ondersteuning heeft aangevraagd of van de gemeente ontvangt zijn er extra rechten, evenals onafhankelijke cliëntondersteuning.
2. Iedereen moet over gelijke toegang tot de rechter kunnen beschikken. Mensen met een kleine portemonnee krijgen vaak maar gebrekkige juridische ondersteuning of zien vanwege de kosten volledig van juridische bijstand af. Daarom willen we dat

inwoners van onze gemeente via de rechtswinkel, het juridisch loket en/of het sociaal loket voldoende juridische bijstand kunnen krijgen als ze dit nodig hebben. Bijzondere bijstand is mogelijk voor de kosten van juridische bijstand: we willen dat in voorkomende gevallen hiermee ruimhartig wordt omgegaan.

3. Wanneer het gaat om besluiten over zaken die in het belang zijn van de inwoners van onze gemeente of van een specifiek deel ervan, willen we dat er wordt gekozen voor de werkwijze 'burgerberaad'. Een burgerberaad is kort gezegd een dialoog van inwoners met elkaar over zaken die van belang zijn voor hun gemeenschap. Het burgerberaad is een aanvulling op het bestaande proces van politieke en bestuurlijke besluitvorming. Het gaat verder dan alleen de inhoudelijke uitkomst: het 'burgerakkoord' is concreter dan het wollige begrip 'burgerparticipatie'. Het heeft zich in de afgelopen jaren in de praktijk ontwikkeld tot een werkbaar model. De potentie van het burgerberaad zijn onder andere:
  - herstel van vertrouwen, tussen inwoners onderling en tussen inwoners en overheid;
  - versterking van de gemeenschap, door samenwerking waaruit nieuwe netwerken ontstaan en door het genereren van gezamenlijke (nieuwe) energie;
  - samenwerking wordt vertaald in daadkracht.
4. Voor belangrijke onderwerpen, zoals bijvoorbeeld woningbouw en de inrichting van het sociaal domein, maken we visies voor de langere termijn. Vanuit deze visies maken we keuzes voor de komende bestuursperiode.
5. We sluiten aan bij de Sustainable Development Goals (SDG's). Bij onze beleidskeuzes, waaronder een nieuw bestuursakkoord, wegen we hoe we kunnen aansluiten bij de mondiale duurzame ontwikkelingsdoelen en hoe we als Achtkarspelen kunnen bijdragen aan brede welvaart.
6. Als een gemeentelijke herindeling onvermijdelijk blijkt mag deze de praktische en gevoelde afstand tussen het gemeentelijk apparaat en de burger niet verder vergroten. Ook moet hetzelfde niveau van dienstverlening worden gegarandeerd aan de inwoners van Achtkarspelen.
7. De gemeenteraad moet voor de nieuwe bestuursperiode kiezen voor een dun coalitieakkoord op hoofdlijnen waardoor er ruimte blijft voor de gemeenteraad, ook voor de oppositie, om met eigen ideeën te komen.
8. We brengen in kaart welke onderwerpen een lange termijnvisie vergen en zorgen ervoor dat deze in de komende vier jaar worden vastgesteld. Dit geldt in elk geval voor het thema's 'wonen', 'jeugd' en 'ouderen'.
9. We monitoren de effecten van ons beleid en sluiten daarvoor aan bij bestaande kennisnetwerken, zoals het Fries Sociaal Planbureau (FSP) en Data Fryslân.
10. Periodiek vergadert de gemeenteraad op locatie.

3.3 Financiën (programma 0)

De overheid is geen bedrijf dat winst moet maken. Vanzelfsprekend gaan we zorgvuldig om met de financiële middelen en zorgen we voor een financieel gezonde gemeente – hoe moeilijk dat ook zal zijn met de bezuinigingen vanuit het Rijk.

Bij elke financiële beslissing kijken we naar welk probleem er mee moet worden opgelost en hoe urgent dat is. We kijken op welke wijze we met de beschikbare middelen de gewenste maatschappelijke doelen kunnen behalen. Financiële regels en een sluitende begroting zijn nooit een doel op zich.

De financiële middelen die we van het Rijk krijgen zijn niet altijd voldoende om alles te doen wat nodig is. Als er bezuinigd moet worden dan mag dat nooit ten koste gaan van de steun aan en zorg voor de meest kwetsbare inwoners.

Bij aanbestedingen kijken we niet altijd naar de goedkoopste oplossing. Als we burgers meer service kunnen bieden, we werkgelegenheid in de regio kunnen behouden of stimuleren, we de continuïteit kunnen waarborgen én we op een andere manier een positief maatschappelijk effect kunnen realiseren, kan dát de beste aanbidding blijken.

Onze vier belangrijkste uitgangspunten en ambities:

1. Bij bezuinigingen kijken we als laatste naar bezuinigingen op het sociaal domein en op preventie.
2. Middelen van het Rijk voor jeugdzorg en zorg voor ouderen wordt niet gebruikt om andere tekorten op te lossen.
3. Als gemeente zijn we een fatsoenlijke werkgever. We vermijden externe inhuur voor regulier werk en medewerkers verdienen minimaal € 14 per uur.
4. Bij aanbestedingen selecteren we op kwaliteit, doelmatigheid, het beste voor onze inwoners en een bij de activiteiten passende prijs.

3.4 Veiligheid (programma 1)

Alleen in een veilige buurt kun je je zelf ontplooiën en gezond leven. Daarom willen we onveiligheid bestrijden. Ondernijende criminaliteit moet worden aangepakt, onveilige buurten worden verbeterd en jongeren met minder kansen wordt perspectief geboden. Dat betekent concreet dat we inzetten op preventie, verbeteren van de leefbaarheid van kwetsbare buurten en voor ieder dorp niet alleen een wijkagent, maar ook een jongerenwerker.

We kijken ook naar de rol van de gemeente. De gemeente voert structureel integriteitsbeleid en geeft zelf het goede voorbeeld.

Onze negen belangrijkste uitgangspunten en ambities:

1. We verbeteren de leefbaarheid van de meest kwetsbare dorpen of buurten door goede voorzieningen, het versterken van netwerken en het aanpakken van problemen.
2. Ieder dorp heeft minstens een jongerenwerker en een wijkagent.
3. Bij de aanpak van drugsgebruik en drugscriminaliteit kiezen we voor repressie én preventie.
4. We voorkomen dat mensen die financiële problemen hebben een uitweg zien in criminaliteit of worden verleid om diensten te verlenen aan criminele organisaties.
5. Criminele organisaties worden hard aangepakt en waar witwassen en andere criminele activiteiten plaatsvinden worden daartoe gebruikte panden gesloten.
6. De gemeente voert structureel integriteitsbeleid en geeft zelf het goede voorbeeld.
7. We treden streng op tegen uitbuiting, mensenhandel en gedwongen prostitutie. Bedrijven die zich hieraan schuldig hebben gemaakt krijgen geen opdrachten van de gemeente.
8. Bestrijding van huiselijk geweld heeft de hoogste prioriteit; we doen dat zowel via de lijnen van preventie als van repressie.
9. We faciliteren bij oud en nieuw vuurwerkshows en veilig gebruik van carbid.

Bijlagen

i. De positie en rol van de gemeente (programma 0)

De gemeente moet steeds meer landelijke wetten uitvoeren. Daardoor is de gemeente nadrukkelijk een verlengstuk van de rijksoverheid geworden. Het beleid en de regels worden in Den Haag gemaakt, de gemeente voert slechts uit.

Deze en andere ontwikkelingen maken een heldere rolverdeling tussen gemeenteraad en het college van burgemeester en wethouders wenselijk. Die rolverdeling is vastgelegd in de wet Dualisering gemeentebestuur. Echter, in de praktijk wordt door bindende afspraken rondom een coalitieakkoord de heldere rolverdeling vaak afbreuk gedaan. Dit staat haaks op een vitale lokale democratie.

Een vitale lokale democratie heeft twee dingen nodig: een goed functionerende gemeenteraad en een sterke participatieve en maatschappelijke democratie waarin voldoende ruimte is voor inspraak, betrokkenheid en zeggenschap van mensen. De representatieve democratie kan niet zonder een vitale participatieve democratie. Ze vullen elkaar aan.

In een democratie telt iedereen mee. Alle lagen van de bevolking moeten een stem hebben. Dit is een kernwaarde die moet worden beschermd, evenals andere democratische waarden: deliberatie, zeggenschap, transparantie en 'checks & balances'. Met het laatste wordt bedoeld dat overheidsbevoegdheden over verschillende organen moeten zijn verspreid en dat ieder orgaan bij de uitoefening van zijn bevoegdheden verantwoording verschuldigd is aan een ander orgaan.

De Partij van de Arbeid in Achtkarspelen vindt dat fors moet worden geïnvesteerd in democratische kwaliteit. Hierbij speelt de gemeenteraad een belangrijke rol. Het gaat over haar eigen functioneren, de democratische processen en de kwaliteit van informatie en besluitvorming. Het vraagt om reflectie en herijking van de raadsleden, de gemeenteraad als geheel en het ambtelijk apparaat. Gelijktijdig moet er blijvend aandacht zijn voor het integer, adequaat en democratisch handelen van bestuurders, ambtenaren en raadsleden.

Zelfs al heeft een gemeenteraad alleen verantwoordelijkheid binnen haar gemeentegrenzen, Achtkarspelen staat niet op zichzelf. De PvdA vindt het belangrijk dat breder dan haar werkgebied wordt gekeken. Actief overleg met haar Friese en Groningse buurgemeenten zijn belangrijk om ook als regio kansen te creëren en mogelijkheden te benutten. Zelfs is in nog groter verband een relatie met Europa te leggen. Ze wil onderzoek hoe dat verder vorm kan worden gegeven.

ii. Burgerparticipatie en zeggenschap (programma 0)

Met de gemeente heeft de gemiddelde 'Wâldpyk' niet zoveel en dan vaak nog alleen als hij of zij iets gedaan moet krijgen. 'Wy dogge it sels wol' en 'wy rêde ús dermei' klinkt het vaak.

Dit neemt niet weg dat ervan moet worden uitgegaan dat hier – net als overal – de inwoner zelfbewust, kritisch en mondig is. En óók dat er sprake is van afstand tussen de inwoners en de gemeente c.q. de lokale politiek en van groeiend wantrouwen.

Hoewel de vertrouwensbreuk vooral lijkt te worden gevoed door de berichtgeving over wat er in 'Den Haag' allemaal misgaat, trekt de Partij van de Arbeid in Achtkarspelen zich de verwijding tussen burger en bestuur aan en maken wij ons daarover zorgen. Daarom willen we lokaal proberen het contact in de driehoek inwoner, gemeente en politiek te verbeteren en te intensiveren. Tegelijk willen we het vertrouwen van de burger in het proces van politieke besluitvorming verbeteren en uiteindelijk herstellen.

Om dit alles te bereiken zetten we in op het méér en structureel betrekken van de inwoners in de verschillende stadia van de politieke besluitvorming, door hen mede-eigenaar te maken en hen zeggenschap te geven. Daarbij volstaan we niet met een berichtje op de gemeentepagina in het huis-aan-huisblad en op sociale media, en inbreng via een 'meedenk'-website. Nee, er is een mentaliteitsverandering nodig, evenals andere invulling van het proces van politieke besluitvorming. Daardoor moet een grotere betrokkenheid ontstaan, meer transparantie en daadwerkelijke – aantoonbare en verantwoorde – invloed door de inwoners, ondanks het feit dat de uiteindelijke beslissingsbevoegdheid ongewijzigd is. Ervaringen elders in Nederland onder andere met het fenomeen 'burgerberaad' vormen een leidraad bij de feitelijke invulling.

Onze vijf belangrijkste uitgangspunten en ambities:

1. We maken serieus werk van inspraak en medezeggenschap van en door (zorg- en/of uitkering)cliënten in ons gemeentelijk beleid. We bieden hierop budget en scholingsmogelijkheden. Met het oog op de belangen van inwoners die van de gemeente een uitkering, zorg, hulp of ondersteuning ontvangen is er onafhankelijke organisatie voor belangenbehartiging. Met het oog op de belangen van de individuele inwoner die bij de gemeente een uitkering, zorg, hulp of ondersteuning heeft aangevraagd of van de gemeente ontvangt zijn er extra rechten, evenals onafhankelijke cliëntondersteuning.
2. Iedereen moet over gelijke toegang tot de rechter kunnen beschikken. Mensen met een kleine portemonnee krijgen vaak maar gebrekkige juridische ondersteuning of zien vanwege de kosten volledig van juridische bijstand af. Daarom willen we dat inwoners van onze gemeente via de rechtswinkel, het juridisch loket en/of het sociaal loket voldoende juridische bijstand kunnen krijgen als ze dit nodig hebben. Bijzondere bijstand is mogelijk voor de kosten van juridische bijstand: we willen dat in voorkomende gevallen hiermee ruimhartig wordt omgegaan.
3. Wanneer het gaat om besluiten over zaken die in het belang zijn van de inwoners van onze gemeente of van een specifiek deel

ervan, willen we dat er wordt gekozen voor de werkwijze 'burgerberaad'. Een burgerberaad is kort gezegd een dialoog van inwoners met elkaar over zaken die van belang zijn voor hun gemeenschap. Het burgerberaad is een aanvulling op het bestaande proces van politieke en bestuurlijke besluitvorming. Het gaat verder dan alle de inhoudelijke uitkomst: het 'burgerakkoord'. is concreter dan het wollige begrip 'burgerparticipatie'. Het heeft zich in de afgelopen in de praktijk ontwikkeld tot een werkbaar model. De potentie van het burgerberaad zijn onder andere:

- herstel van vertrouwen, tussen inwoners onderling en tussen inwoners en overheid;
- versterking van de gemeenschap, door samenwerking waaruit nieuwe netwerken ontstaan en door het genereren van gezamenlijke (nieuwe) energie;
- samenwerking wordt vertaald in daadkracht.

De voorwaarden voor de werkwijze zijn:

- erkenning van de autonomie van de inwoners;
- bereidheid om het eigenaarschap te delen;
- bereidheid om zeggenschap te geven.

Wij willen dat de gemeente Achtkarspelen in de raadsperiode 2022-2026 een of meer lokale burgerberaden instelt – conform of naar voorbeeld van de door G1000 ontwikkelde werkwijze – waarbij een door loting aangewezen, representatieve groep inwoners in een onafhankelijk begeleid proces voorstellen uitwerkt met betrekking tot een of meer specifieke onderwerpen. De gemeenteraad en burgemeester en wethouders committeren zich om samen met de inwoners en maatschappelijke partners deze voorstellen geheel of anders zo veel mogelijk te realiseren.

4. De Partij van de Arbeid in Achtkarspelen wil dat de gemeente in het begin van de raadsperiode 2022-2026 de inwoners betreft en meeneemt in de zowel de gedachtevorming als besluitvorming over de samenwerking met de gemeente Tytsjerksteradiel met de volgende basiskeuzes als uitgangspunt:

- samenwerking met behoud van eigen identiteit en beleid, door voorzetting van de huidige werkmaatschappij;
- ambtelijke fusie met behoud van eigen identiteit en beleid, in de vorm van een aparte juridische entiteit (te vergelijken met de huidige werkmaatschappij) of waarbij één van de gemeenten de rol van gastheer op zich neemt en alle taken uitvoert (model van de voormalige DDKF samenwerking);
- volledige fusie van beide gemeenten, waardoor zij als zelfstandige entiteiten verdwijnen en opgaan in een nieuwe gemeente;
- uitbreiding van de samenwerking via een gedeelde werkmaatschappij met een derde gemeente;
- ambtelijke fusie in een van de twee genoemde vormen samen met een derde gemeente;
- volledige fusie van Achtkarspelen met Tytsjerksteradiel en een derde gemeente;
- het beëindigen van de samenwerking met de gemeente Tytsjerksteradiel en terugkeer naar twee volledig zelfstandig opererende gemeenten, met elk een eigen organisatie.

5. Om het contact met de inwoners te verbeteren en te intensiveren vergadert de gemeenteraad één of enkele malen per jaar (volgens een vooraf gepubliceerd schema) niet in het gemeentehuis in Buitenpost, maar op een andere geschikte locatie in de gemeente Achtkarspelen.

Ook de fracties van de politieke partijen die in de gemeenteraad zijn vertegenwoordigd kunnen hun maandelijkse vergadering één of enkele malen per jaar (volgens een vooraf gepubliceerd schema) niet in het gemeentehuis in Buitenpost, maar op een andere geschikte locatie in de gemeente Achtkarspelen houden.

Werkbezoek van voormalig Tweede Kamerlid Lutz Jacobi en schrijver Jan Schuurman Hess aan Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel (archieff)